

Εισηγητής της αποσταλινοποίησης και εμπνευστής της «ειρηνικής συνύπαρξης», ο Νικίτα Σεργκέγιεβιτς Χρουτσόφ ανατράπηκε τον Οκτώβριο του 1964 και αντικαταστάθηκε από τον Λεονίντ Ίλιτς Μπρέζνιεφ. Πέθανε ξεχασμένος απ' όλους, στις 11 Σεπτεμβρίου του 1971, αλλά πρόλαβε να δει τους πρώτους βλαστούς από τον σπόρο που ο ίδιος είχε σπείρει.

Επί 16 ολόκληρα χρόνια, ο Ρίτσαρντ Νίξον ζούσε στη σκιά τριών προέδρων, ώσπου να δει τον εαυτό του ηγέτη των ΗΠΑ. Αντιπρόεδρος του Αϊζενχάουερ (1952 - 1960) και νικημένος από τον Κένεντι, έχασε το χρίσμα των ρεπουμπλικάνων από τον Γκολντγουότερ (1964) που ηττήθηκε από τον Λίντον Τζόνσον των δημοκρατικών, το ξανακέρδισε το 1968 και κέρδισε τις εκλογές. Όταν τον Ιανουάριο του 1969 ξεκίνησε την προεδρική του θητεία, ήταν σαν «έτοιμος από καιρό». Τον Οκτώβριο, πήρε τις βοήθειες που ήθελε: Την 1η του μήνα, πρωθυπουργός στη Σουηδία εκλέχθηκε ο Όλαφ Πάλμε, εραστής της ειρήνης ανά τον κόσμο, επικεφαλής μιας χώρας που δεν φαινόταν να έχει πρόβλημα με κανένα από τα δυο μπλοκ και αφανής εργάτης της σύγκλισης διαφορετικών απόψεων. Στις 21 του ίδιου μήνα, ο Βίλι Μπραντ εκλέχθηκε καγκελάριος της Δυτικής Γερμανίας ως ηγέτης του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος. Όραμά του το πλησίασμα των δύο κόσμων μέσα από μια ειλικρινή πορεία διαπραγματεύσεων, αυτό που εύστοχα ονομάστηκε «οστπόλιτκ» (ανατολική πολιτική). Το νερό είχε μπει στο αυλάκι.

Ο καγκελάριος ξεκίνησε από τη γειτονιά του: Στις 19 Μαρτίου του 1970 και για πρώτη φορά στην ιστορία των δύο χωρών, οι ηγέτες της Δυτικής Γερμανίας και της Ανατολικής Γερμανίας συναντήθηκαν επίσημα. Στις 12 Αυγούστου, Δυτική Γερμανία και Σοβιετική Ένωση υπέγραψαν συμφωνία για τη διατήρηση της ειρήνης και τον σεβασμό των συνόρων. Δυο μέρες αργότερα, το πνεύμα του Βίλι Μπραντ μεταφερόταν στη Ρώμη: Στις 14 του μήνα, η Γιουγκοσλαβία του Τίτο και το Βατικανό ανακοίνωναν την επανάληψη των διπλωματικών τους σχέσεων, μετά από 18χρονη διακοπή. Ο Δεκέμβριος βρήκε τον Γερμανό καγκελάριο να επισκέπτεται επίσημα την Πολωνία.

Η τριετία της ειρηνικής προσέγγισης (1971 - 1973) ανοιγόταν μπροστά στους λαούς ελπιδοφόρα, με τα εγκαίνια του σοβιετικής συνεισφοράς φράγματος του Ασουάν στην Αίγυπτο: Στις 16 Ιανουαρίου του 1971, το φράγμα λειτούργησε παρουσία του προέδρου της Αιγύπτου, Ανουάρ Σαντάτ, και του προέδρου της Σοβιετικής Ένωσης, Νικολάι Ποντγκόρνι. Τον Μάρτιο, Γαλλία και η Σοβιετική Ένωση υπέγραψαν συμφωνία επιστημονικής συνεργασίας σε θέματα πυρηνικής ενέργειας, ενώ ο Τίτο επισκεπτόταν τον πάπα Παύλο ΣΤ'. Ήταν η πρώτη επίσκεψη κομμουνιστή ηγέτη στο Βατικανό.

Οι Αμερικανοί μπήκαν στο παιχνίδι με καθαρά αμερικανικό τρόπο: Στις 31 Μαρτίου, ο υπολοχαγός Ουίλιαμ Κάλει καταδικάστηκε για τους φόνους Βιετναμέζων πολιτών στο Μάι Λάι τον Μάρτιο του 1968, ενώ στις 24 Απριλίου μια λαοθάλασσα 200.000 ατόμων διαδήλωνε στην Ουάσιγκτον κατά του πολέμου στο Βιετνάμ.

Είχε έρθει η ώρα να μπει κι ο Νίξον στον χορό της προσέγγισης. Ξεκίνησε με πλάγια και προσεκτικά βήματα: Στις 10 Ιουνίου, οι ΗΠΑ σταμάτησαν επίσημα το 20χρονο εμπάργκο στο εμπόριο με την Κίνα του Μάο. Στις 17, υπέγραψαν συμφωνία με την Ιαπωνία να της επιστρέψουν την Οκινάουα, που κατείχαν από το 1945 (η επίσημη απόδοση έγινε τον Μάιο του 1972).

Είχε έρθει η ώρα για πιο θαρραλέες κινήσεις: Στις 3 Σεπτεμβρίου, υπογραφόταν η συνθήκη του Βερολίνου: Σοβιετική Ένωση, ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία συμφωνούσαν για την ελεύθερη επικοινωνία του Δυτικού Βερολίνου με την Ομοσπονδιακή (Δυτική) Γερμανία και αποδέχονταν ότι η διοίκηση του Δ. Βερολίνου δεν θα ασκείτο από την κυβέρνηση της Βόννης. Στις 16, μια πρακτική προσέγγιση πραγματοποιήθηκε στον Καναδά: Στην πρωτεύουσά του, Μόντρεαλ, υπογράφηκε η διεθνής συνθήκη κατά της αεροπειρατείας.

Τον Οκτώβριο, ο Βίλι Μπραντ είδε την αναγνώριση των προσπαθειών του να συμπυκνώνεται στην ανακοίνωση με την οποία η οικουμένη μάθαινε ότι ο Γερμανός καγκελάριος είχε επιλεγεί για το Νόμπελ ειρήνης της χρονιάς. Η μεγάλη ανατροπή όμως έγινε στα Ηνωμένα Έθνη: Στις 25 του μήνα, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ψήφισε την αποβολή της Εθνικιστικής Κίνας (Ταϊβάν) και την ένταξη της (κομμουνιστικής) Λαϊκής Κίνας στον οργανισμό. Αυτοδίκαια, η Κομμουνιστική Κίνα γινόταν μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Τον επόμενο μήνα, Δανία και Νορβηγία έγιναν τα πρώτα μέλη του ΝΑΤΟ που αποκατέστησαν πλήρεις διπλωματικές σχέσεις με το Βόρειο Βιετνάμ.

Το 1972 μπήκε με διεύρυνση της ΕΟΚ. Στις 22 Ιανουαρίου, Αγγλία, Δανία, Ιρλανδία και Νορβηγία εντάχθηκαν στην κοινότητα. Η Ευρώπη των Έξι έγινε Ευρώπη των Δέκα, για να μειωθεί σε Ευρώπη των Εννέα, καθώς ένα αρνητικό δημοψήφισμα στη Νορβηγία την ανάγκασε ν' αποχωρήσει. Τον Ιούλιο, η ΕΟΚ και η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΦΤΑ), συμφώνησαν να δημιουργήσουν κοινή περιοχή ελεύθερου εμπορίου που θα ένωνε τους δυο οργανισμούς. Η συμφωνία επρόκειτο να μπει σε λειτουργία την 1η Ιανουαρίου του 1973 κι εξελίχθηκε σε ουσιαστική απορρόφηση των ΕΠΤΑ από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ακολούθησαν συνθήκες για την τυπική λήξη της ξεχασμένης από το 1945 εμπόλεμης κατάστασης ανάμεσα στη Σοβιετική Ένωση και την Ιαπωνία (25 Ιανουαρίου 1972) κι ανάμεσα στη Γερμανία και τις Σοβιετική Ένωση και Πολωνία (17 Μαΐου 1972), ενώ τον Δεκέμβριο του 1973 ακυρώθηκε και τυπικά η συνθήκη του Μονάχου, εκείνη η αλήστου μνήμης που παραχωρούσε στην χιτλερική Γερμανία τη Σουδητία της Τσεχοσλοβακίας.

Το τέλος του ψυχρού πολέμου επισφραγίστηκε με δυο σημαντικές κινήσεις του προέδρου Νίξον: Στις 21 Φεβρουαρίου του 1972, επισκέφθηκε επίσημα την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Στο Πεκίνο, τον υποδέχθηκε ο πρόεδρος Μάο Τσε Τουνγκ. Ήταν η πρώτη φορά που ένας Αμερικανός πρόεδρος πραγματοποιούσε επίσκεψη στην κομμουνιστική Κίνα. Τον Μάιο (22 του μήνα) ο Νίξον βρέθηκε στη Μόσχα, πρώτος πρόεδρος των ΗΠΑ που την επισκέφθηκε. Έμεινε εκεί μια βδομάδα. Στο ενδιάμεσο, η Βρετανία αποκατέστησε τις διπλωματικές της σχέσεις με την Κίνα, αποσύροντας ταυτόχρονα τον πρόξενό της από την Ταϊβάν (13 Μαρτίου), ενώ περισσότερες από 50 χώρες υπέγραψαν σύμφωνο που έθετε εκτός νόμου την συσσώρευση χημικών όπλων.

Παραήταν πολλά όλα αυτά. Στο σκοτάδι, οι μηχανισμοί της ανατροπής ξεκίνησαν να δουλεύουν. Στις 17 Ιουνίου (1972) στις ΗΠΑ, πέντε άτομα συνελήφθησαν για απόπειρα τοποθέτησης κοριών στα γραφεία της Εθνικής Επιτροπής του Δημοκρατικού Κόμματος, που βρίσκονται στο κτίριο Γουότεργκεϊτ στην Ουάσιγκτον. Σχεδόν κανένας δεν έδωσε σημασία. Ο χρόνος κύλησε μέσα στην αισιοδοξία που αναδυόταν από τις διαπραγματεύσεις ΗΠΑ και Βορείου Βιετνάμ στο Παρίσι. Είχαν θετική κατάληξη κι οδήγησαν στην εντολή του Νίξον (15 Ιανουαρίου του 1973) να σταματήσουν όλες οι στρατιωτικές επιθέσεις κατά του Βορείου Βιετνάμ.

Και ξαφνικά, όπως συνήθως συμβαίνει, άρχισε ποταμός αποκαλύψεων σχετικά με το «σκάνδαλο Γουότεργκεϊτ». Οι κατηγορίες έφταναν ως πολύ ψηλά. Στις 30 Απριλίου του 1973, σε ένα δραματικό διάγγελμά του από την τηλεόραση, ο Νίξον ανέλαμβανε την ευθύνη για το «Γουότεργκεϊτ». Στις 17 Μαΐου, ξεκίνησε τις εργασίες της η εξεταστική επιτροπή της Γερουσίας. Η αντίστροφη μέτρηση είχε αρχίσει. Τον Αύγουστο, ο αντιπρόεδρος των ΗΠΑ, Ελληνοαμερικανός Σπύρος Άγκνιου παραδέχτηκε ότι γίνονταν έρευνες γύρω από το άτομό του με αφορμή διάφορες κατηγορίες εναντίον του. Ανάμεσα τους και οι απάτη και δωροδοκία. Παραιτήθηκε τον Οκτώβριο για να μη διαδεχτεί τον υπό παραίτηση πρόεδρο Νίξον (νέος ορκίστηκε τον Δεκέμβριο ο Τζέραλντ Φορντ).

Τον ίδιο εκείνο Αύγουστο του 1973, ο Χένρι Κίσινγκερ διορίστηκε νέος υπουργός

Εξωτερικών, αντικαθιστώντας τον Γουίλιαμ Ρότζερς. Ένα χρόνο αργότερα, τα αποτελέσματα της πολιτικής του θα φαίνονταν στην Κύπρο. Τα άμεσα ήρθαν τον Σεπτέμβριο: Στις 11 του μήνα, πραξικόπημα του Αουγκούστο Πινοσέτ ξέσπασε στη Χιλή κι ανέτρεψε τον μαρξιστή, εκλεγμένο πρόεδρο της χώρας, Σαλβαντόρ Αλιέντε, που σκοτώθηκε με το όπλο στο χέρι.

Τον Οκτώβριο, τα σύννεφα πύκνωσαν στον ουρανό της οικουμένης, καθώς (17 του μήνα) οι Άραβες παραγωγοί αύξησαν την τιμή του πετρελαίου κι επέστρεψαν στον παλιό τρόπο άντλησής του, ως απάντηση στην υποστήριξη του Ισραήλ από τις ΗΠΑ, κατά τον πόλεμο του Γιουμ Κιπούρ. Η πετρελαϊκή κρίση είχε δυσμενείς επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία.

ΕΔΩ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Πενήντα μήνες διορισμένος αντιβασιλιάς ήταν αρκετός χρόνος για να πιστέψει ο Γεώργιος Ζωιτάκης ότι είχε εξουσία. Αρχισε να εκφράζει άποψη για τα διατάγματα, που υπέγραφε. Στις 21 Μαρτίου του 1972, ξύπνησε απλός πολίτης. Νέος αντιβασιλιάς ανέλαβε ο Γεώργιος Παπαδόπουλος. Ένα χρόνο αργότερα, την 1 Ιουνίου του 1973, δημοσιεύονταν η συντακτική πράξη, με την οποία η χούντα καταργούσε το πολίτευμα της βασιλευόμενης δημοκρατίας, κήρυσσε έκπτωτους τον Κωνσταντίνο και τους διαδόχους του και εγκαθίδρυε προεδρική κοινοβουλευτική δημοκρατία με προσωρινό πρόεδρο τον ίδιο τον Γεώργιο Παπαδόπουλο. Ένα στημένο δημοψήφισμα, στις 29 Ιουλίου του 1973, τα επικύρωσε όλα μαζί: Σύνταγμα, πρόεδρο (Γ. Παπαδόπουλος) και αντιπρόεδρο (Οδ. Αγγελής). Ναι: 78,4%. Όχι: 21,6%.

Ξεκίνησε η πορεία προς τη «φιλελευθεροποίηση». Στις 13 Αυγούστου, η ολομέλεια του Αρείου Πάγου επικύρωσε το δημοψήφισμα. Στις 19, σε επίσημη τελετή στη μητρόπολη, ο Γεώργιος Παπαδόπουλος ορκιζόταν πιστή στο σύνταγμα (!), ως εκλεγμένος πρόεδρος της δημοκρατίας. Την 1η Οκτωβρίου, ανέθετε στον Σπύρο Μαρκεζίνη την εντολή να σχηματίσει πολιτική κυβέρνηση. Μια βδομάδα αργότερα, στις 8 Οκτωβρίου, η «πολιτική κυβέρνηση» ορκιζόταν.

Οι φοιτητές ήταν αυτοί που ανέλαβαν ν' αποκαλύψουν το αληθινό πρόσωπο της δήθεν πολιτικής κυβέρνησης. Μια πρώτη επαναστατική τους απόπειρα, όταν κατέλαβαν το κτίριο της Νομικής στις 23 Φεβρουαρίου του 1973, είχε χτυπηθεί από τη χούντα. Όμως, τώρα, τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Με κινητήρια δύναμη τα αριστερά γκρουπούσκουλα, οι γενικές συνελεύσεις εγκρίνανε ψηφίσματα, που διατύπωναν σειρά αιτημάτων. Όλα συνοψίζονταν στο τρίπτυχο «Ψωμί - Παιδεία – Ελευθερία».

Εκπληκτοι οι Αθηναίοι, στις 14 Νοεμβρίου, έβλεπαν μια φοιτητική διαδήλωση να ξεκινά από το κτίριο της Νομικής σχολής της οδού Σόλωνος, να διασχίζει την χουντοκρατούμενη πόλη και να καταλήγει στο Πολυτεχνείο, στην οδό Πατησίων. Την ημέρα εκείνη, στο Πολυτεχνείο γίνονταν γενικές συνελεύσεις των φοιτητών, σ' όλες τις σχολές. Παντού, εκλέγονταν Επιτροπές Αγώνα για τη διεκδίκηση των φοιτητικών αιτημάτων.

Στις 15 του Νοεμβρίου, το Πολυτεχνείο ασφουκτιούσε από το πλήθος των φοιτητών που είχαν μαζευτεί. Οι εκλεγμένες Επιτροπές Αγώνα προχώρησαν στη δημιουργία μιας, επίσης εκλεγμένης, Συντονιστικής Επιτροπής. Την ίδια μέρα, η Συντονιστική Επιτροπή έπαιρνε την πρώτη της απόφαση:

Κατάληψη του Πολυτεχνείου.

Ομάδες περιφρούρησης ανέλαβαν την προστασία των χώρων, την απομάκρυνση των υπόπτων και την προμήθεια τροφίμων.

Η χούντα δεν άργησε να συνέλθει από την πρώτη έκπληξη. Ελεύθεροι σκοπευτές ακροβολίστηκαν στις ταράτσες των γύρω κτιρίων. Άρχισαν να χτυπούν στο φαχνό. Οι πρώτοι νεκροί και τραυματίες έβαψαν με το αίμα τους τον χώρο. Στήθηκε πρόχειρο νοσοκομείο.

Στις 16, όλοι κυκλοφορούσαν με τρανζίστορ. Ο παράνομος ραδιοφωνικός σταθμός των φοιτητών αντηχούσε:

«Εδώ Πολυτεχνείο! Εδώ Πολυτεχνείο! Σας μιλά ο ελεύθερος ραδιοφωνικός σταθμός των αγωνιζομένων φοιτητών, των αγωνιζομένων Ελλήνων!».

Κάθε τόσο, ο σταθμός διέκοπτε το πρόγραμμά του και τα αντιχουντικά συνθήματα, ζητώντας βοήθεια σε φάρμακα και γιατρούς. Όμως, ο λαός δεν έμενε αργός. Ομάδες έσπευδαν να ενωθούν με τους φοιτητές. Εργάτες, υπάλληλοι, επιστήμονες. Ακόμη και αγρότες από κοντινές περιοχές. Το κεντρικό σύνθημα «Ψωμί - Παιδεία – Ελευθερία» γέμιζε τους τοίχους αλλά και τις πλευρές των λεωφορείων και τρόλεϊ. Η εξέγερση γενικευόταν, ξεπερνούσε τα φοιτητικά όρια, γινόταν παλλαϊκή.

Μεσάνυχτα 16 προς 17 Νοεμβρίου βγήκαν τα τανκς. Περικύκλωσαν το Πολυτεχνείο. Οι φοιτητές καλούσαν τους φαντάρους να ενωθούν μαζί τους. Ξημέρωνε 17 Νοεμβρίου του 1973, όταν ένα τανκ όρμησε και γκρέμισε την πύλη του Πολυτεχνείου, περνώντας και πάνω από τα σώματα εκείνων που είχαν σκαρφαλώσει σ' αυτήν. Ακολούθησε μακελειό. Ο στρατιωτικός νόμος επανήλθε. Η χούντα ανακοίνωσε 16 νεκρούς. Ακόμα και σήμερα, κανένας δεν ξέρει πόσοι ακριβώς ήταν.

Στις 24 Νοεμβρίου, ο υπουργός Δημόσιας Τάξης παραιτήθηκε. Ο νέος που ορκίστηκε, δεν πρόλαβε ν' αναλάβει. Νύχτα, 24 προς 25 Νοεμβρίου, τα τανκς ξαναβγήκαν. Ήταν το πραξικόπημα του Δημήτριου Ιωαννίδη, του άορατου δικτάτορα, όπως αποκλήθηκε. Πρωί, 25 του μήνα, ο Φαίδων Γκιζίκης ορκιζόταν πρόεδρος της δημοκρατίας και όρκιζε την κυβέρνηση του Αδαμάντιου Ανδρουτσόπουλου. Στις 27, δημοσιευόταν το διάταγμα, με το οποίο ο πρόεδρος της δημοκρατίας έπαιρνε και τον βαθμό του στρατηγού. Η χούντα είχε μπροστά της ακόμη οχτώ μήνες, ώσπου να καταρρεύσει.

(Έθνος της Κυριακής, 28.11.1999) (τελευταία επεξεργασία, 29.6.2009)